

Lietuvos TSR MA Istorijos
Institutas
Archeologijos sektorius
Nr. 292

LIETUVOS TSR MOKSLŲ AKADEMIJA
ISTORIJOS INSTITUTAS

A. Tautavičius

1967 m. žvalgomosios archeologinės ekspedicijos
a t a s k a i t a

Ivadas

<u>I. Jurbarko raj.</u>	3
Pašilių piliakalnis	3
<u>II. Kauno rajonas</u>	5
Pabalių piliakalnis	5
<u>III. Kėdainių rajonas</u>	6
Ambražiūnų piliakalnis	6
Pilsupių piliakalnis	6
Mozbučių piliakalnis	7
<u>IV. Kelmės rajonas</u>	9
Agailių senkapis	9
Akmenių pilkapiai	9
Aukštiškės „Raganiukų kapai“	10
Briedvaišio piliakalnis (?)	11
Budraičių pilkapiai (?)	11
Budriūnų dubenuotas akmuo	12
Bulavėnų piliakalnis (?)	12
Bumbulių Daugvirės kalnas	13
Burbaičių pilukas	14
Burkiškės	16
Cedroniškės koplyčkalnis	16
Čekaičių - Ušnėnų pilkapiai	17
Dievonių senkapis	17
Flerijoniškių Bliūzo kalnas ir senkapis	17
Gailaičių pilkapiai	18
Galinių piliakalnis	19
Galvydiškių „piliukės“ ir senkapis	20

Gaučiškių - Liūnių „Vainikės“ kalnas	20
Gineikių Devynmacės kalnas	21
Jagminiškių pilkapių liekanos	22
Jampolės - Mockaičių piliakalnis	22
Junkilų senkapis	23
Kaimalės dubenuotas akmuo	24
Kalniškių - Spakainastės piliakalnis	24
Kubilių Birutkalnis	25
Kuršių pilkapiai	26
Lapučių pilkapiai	27
Maironių pilkapiai ir senkapis	27
Paalksnių - pilkapiai ir senkapis	28
Pabariukų - pilkapiai	29
Pabudkalnis	29
Pagryžuvio piliakalnis	30
Paklibakių senkapis	30
Panūdžių senkapiai	31
Palonių senkapis	32
Papilalio (Vaiguvos ap.) piliakalnis	32
Papiliakalnio piliakalnis	33
Paprūdžių senkapis ir švedkalniai	34
Papušynio senkapis	35
Pašimšės Skambalo kalnas	35
Pavirgalių - Simaniškių senkapis	36
Pečiulių senkapis	37
Petrikaičių „Veselijos akmuo“	37
Piltinės - Bukantiškės senkapis ir piliakalnis	38
Plusčių piliakalnis	39
Pusdvario pilkapiai	39
Sirvidų piliakalnis (?)	40
Skaistgirio miško Martyno akmuo	41

Skogalio piliakalnis (?)	41
Sodkalnio pilkapiai	42
Šeduviškės dubenuotas ir pėduotas akmenys, piliakalnis	42
Šilgalio piliakalnis	44
Šilo Pavėžupio Gaidžiakalnis	44
Tolučių dubenuotas akmuo	45
Tomkių Gediminkalnis	45
Burniškių piliakalnis (?)	46
Tolišių senkapis	46
Užvenčio „Vokytapis“	47
Vaiguvos akmuo su įrašu.	47
Vaitkaičių pilkapiai	48
Verpenos senkapiai	48
Visgailių Ožnugaris	49

V. Radviliškio rajonas .....

Goriškių Barsuko kalnas	50
Kudinų - Kalnų Šiaulės kalnas	50
Liepiškės senkapis	52
Pašakarnėlių piliakalnis	53
Sidarų pilkapis (?)	53
Šaukoto senkapis ir Beržotės kalnas	53
Šiaulaičių senkapis ir Katmilžiai	54
Žasaičių Milžino kalnas	55

VI. Raseinių rajonas .....

Agelaičių pilkapiai ir Stungio kalnas	57
Akmenės senkapis	58
Betygalos piliakalnis	58
Blinstrubiškis	60
Gabrieliškės	61
Galkaičių Gručkalnis	61

Ginaičių piliakalnis	62
Lenčių Viešpilis	63
Lyduvėnų dubenuotas akmuo, pilkapiai ir piliakalniai	63
Liktėnų Petrokalnis	66
Mankūnų senkapis	66
Molavėnų - Graužų piliakalnis	67
Nugarių - Poškaičių - Utarių senkapis	69
Padubysio Kaukuro kalnas	69
Pašešuvio senkapis	71
Paviduklės dvaras	70
Pažobrio pilkapiai	71
Plaušiniai	72
Pužų piliakalnis	72
Raseinių - Prabaudos piliakalnis	73
Ringšelių dubenuotas akmuo ir pilkapiai	74
Sandrausiškės pilkapiai	75
Šiaulelių pilalė	76
Šnipaičių dubenuotas akmuo	76
Tautušių pilkapiai	77
Žalpių akmuo su pėda	77

VII. Šiaulių rajonas .....

Bubių piliakalnis	78
Čibirikų senkapis	78
Jakštaičių pilalė ir švedkapiai	79
Jonelaičių piliakalnis	80
Kybartiškių pilkapiai	81
Kurtuvėnų kapinės	81
Kriklių - Pusgudžių Gaidpilė ir Vištpilis	82
Normančių Bauskės pilis	83
Paežerio Šatrijėlė	84

Paviekių pilkapiai	84
Ringuvėnų senkapis	85
Salduvė	86
Šilėnų piliakalnis	87
Vainagių „piliukas“	88
Visdergių pilkapiai	89
Surinktosios archeologinės medžiagos sąrašas	90

J u r b a r k o r a j .

P a š i l i a i

(Armėniškių apyl. Jurbarko raj.)

Piliakalnis. Dešiniajame Dubysos slėnio krante apie pora kilometrų žemiau Čekiškės miestelio, ir žemiau buvusio vandens malūno, aukštumos kyšulyje įrengtas piliakalnis. Kyšulį iš šiaurės ir pietų riboja du mažyčiai upeliai su giliais plačiais slėniais, o rytuose - Dubysos slėnys. Vakaruose šis kyšulys pereina į lygias aukštumas. Kyšulys siaurėja ir pamažu nuolaidėja Dubysos link.

Piliakalniui panaudotas kyšulio galas, atkirstas kiek puslankiu einančiu pylimu apie 70 m atstume nuo laukų. Pylimo išorėje buvęs griovys vos žymus, apie 25 m ilgio. Pylimas apie 4 m aukščio iš išorės ir 4,4 m virš aikštelės. Jis 22 m skersmens ir tik 13 m ilgio viršuje. Pylime iškastos kelios didelės ir gilios duobės, baigiančios užslinkti. Jų kraštuose matomos degėsių dėmės, molis. Žmonių pasakojimais duobės iškastos dar buržuazijos valdymo metais buvusio piliakalnio savininko, ieškota lobių ir esą rasti kokie tai auksiniai smuikai.

Piliakalnio aikštelė išgaubtu viduriu, perėjimas į šlaitą neryškus, jos lyginimo formavimo žymių nesimato. Ji prie pylimo apie 16 m pločio, o ilgis siekia apie 60 m. Ji yra apie 22 m aukštyje nuo Dubysos slėnio dugno. Dubysa teka už 300 - 400 m nuo piliakalnio pašlaitės. Piliakalnio šlaitai natūralūs, be lyginimo žymių.

Pašlaitėje rytiniame gale nedidelė dirva. Joje tarsi sunaikinto kultūrinio sluoksnio pėdsakai, kai tuo tarpu aikštelėje kultūrinio sluoksnio tarsi nėra.

Piliakalnis ir jam nenaudota aukštumos kyšulio dalis, kaip Dubysos slėnio šlaitai apaugę medžiais. Dabar jis neardomas.

Piliakalnis, palyginus, mažai žinomas. Jo nepasisekė aptikti savo metu L. Krzywickiui bei T. Daugvidui, žvalgiusiems Dubysos krantus tarp Ariogalos ir Seredžiaus.

K a u n o r a j o n a s

P a b a l i a i

(Kauno raj.)

Apie 1 km į rytus nuo Vilkijos - Čekiškės vieškelio tarp balų buvusi kalva, žmonių vadinama piliakalniu. Kalva turėjusi apie 70 m ilgio ir apie 50 m pločio pagrinda, bet dar iki Didžiojo Tėvynės karo visiškai sunaikinta. Pietiniame gale iškasinėta daugybė bulviarūsių, kurie dabar beveik ištiesai išnykę. Tuo tarpu visa centrinė dalis iškasta ir išvežta. Neaiškus lieka nei kalvos aukštis, nei viršuje buvusios aikštelės dydis ir forma.

Gyventojų pasakojimais kalvos viršus buvęs lygus. Iki pirmojo pasaulinio karo ji buvusi neliečiama kaimo kanyklose. Vėliau iš jos kastas žvyras - molis. Kasant buvę randama daug žmonių kaulų, karstų. Matyti, piliakalnyje bus buvęs XVII-XVIII a senkapis.

Paminklas visiškai sunaikintas. Aplinkinės pelkės nusausintos, išartos ir užsėtos. Jokių gyvenvietės pėdsakų šalia piliakalnio dabar nesimato.

K é d a i n i ū r a j o n a s

A m b r a ž i ū n a i

Kėdainių raj. Pajieslio apyl.

Piliakalnis yra apie 1 km į vakarus - šiaurės vakarus nuo Pajieslio bažnytkaimio, dešiniajame bevardžio upelio ir kairiajame Šušvės krante, į pietus nuo Račkausko ir Nagrudzkų sodybos, kiek aukščiau vandens malūne.

Piliakalniui panaudotas minėtų upių santakoje esąs aukštosios kyšulys, kurį atkerta iš šiaurės pusės griovys ir pylimas, už kurio yra nedidelė keturkampė aikštelė ir iš jos einąs siauras kyšulys į santaką. Iš rytų piliakalnį supa gilus upelio griovys iš pietvakarių - Šušvės slėnis.

Piliakalnio griovys kiek lenktas. Jo šiaurės rytų galas remiasi į upelį, o vakarinis į Šušvės slėnį. Griovys apie 50 m ilgio bei apie 1 m gylio ir 16 m pločio. Matyti, jis jau gerokai užslinkęs.

Už griovio yra 2,3 m aukščio pylimas, kuris virš aikštelės iškyla tik apie 1 m. Aikštelė apie 24 x 24 m dydžio tik į jos pietryčių kampą remiasi 85 m ilgio ožnogariu virtęs aikštelės smaigalys, kuris iš pradžių yra dar 10 m ilgio, o toliau vietomis siaurėja iki 1-2 m.

Aikštelė yra 18 m virš Šušvės slėnio.

Paminklas - piliakalnio pylimas ir aikštelė yra beveik visiškai sunaikintas bulviarūšiais, kurių dabar dar matosi apie 40.

P i l s u p i a i

Kėdainių raj. Pajieslio apyl.

Ties Pilsupiais, apie 12 km nuo Juosvainių į šiaurės vakarus, kairiajame Šušvės krante į pietus nuo kaimo, ties Grigaičio

Juozo sodyba yra krantinio tipo didelio piliakalnio liekanos. Piliakalnį iš rytų ir pietų supo Šušvė, iš vakarų - Pilsupis, o iš šiaurės, nuo gretimų laukų buvęs supiltas pylimas, kuris dabar jau beveik visai išskleistas. Kadangi pylimas buvo aukštas, taisyklingos formos, tai piliakalnis buvęs vadinamas Bakanu (pavadinimas išlikęs ir dabar). Pylimas ėjęs kiek lanku ir buvęs 42 m ilgio, supiltas iš žemių ir akmenų, akmenys išvežioti, žemės - išskleistos ariant lauką ir suverstos iš dalies į išorėje buvusį griovį. Dabar pylimas išsiskiria tik apie 3,5 m aukščio ir beveik 40 m skersmens kalvele. Jis virš aikštelės iškyla tik apie 1,5 m.

Aikštelė šiaurės - pietų kryptimi buvusi apie 75 m ilgio ir pietiniame gale 36 m pločio, beveik keturkampė. Ji nuo seno ariama, kiek įdubusi ties viduriu ir kultūrinio sluoksnio nebepastebima. Šlaitų aukštis apie 17,5-18 m.

Taigi, šis vienas iš stambiausių Šušvės pakrančių piliakalnis jau visiškai sunaikintas kaip archeologinis paminklas.

V o z b u č i a i

Kėdainių raj. Pajieslio ap. Pilaičių kolūkis

Apie porą kilometrų į šiaurės vakarus nuo Pajieslio, aukštame dešiniajame Šušvės krante ties mažyčio jos intako žiotimis stovi piliakalnis. Jo rytine pašlaite eina kelias Vozbučiai - Pašušvis.

Tai nedidelis krantinio tipo piliakalnis, kuriam panaudota Šušvės ir bevardžio upelio santakoje esęs aukštumos ragas. Jis šiaurės rytų galu remiasi į aukštumą. Čia buvęs iškastas

griovys ir supiltas pylimas, kuris saugojo piliakalnį iš šiaurės, iš rytų pusės jis saugomas Šušvės, o iš vakarų - Pečiupės slėnys.

Griovys jau visai užartas. Pylimas iš išorės dabar 3,5 m aukščio, o į aikštelės pusę jis nuolaidus, palaipsniui žemėja ir susilieja su aikštele, kuri irgi palaipsniui nuolaidėja ir sunku nustatyti kur pasibaigia pylimas ir prasideda aikštelė.

Pylimas viršuje yra tik 7-8 m ilgio, kai aikštelės plotis prie pylimo apie 10 m. Jos vakarinis kraštas yra išslinkęs upeliui paplovus ir pats aikštelės smaigalys 6-7 m ilgiu išlikęs tik 1 m pločio. Aikštelės ilgis apie 20 m. Jos žemiausia dalis yra apie 13 m aukščiau upelio, o pylimas net 18,5 m virš upelio.

Ariamame lauke šalia piliakalnio aiškesnių gyvenvietės žymių nesurasta.

K e l m é s r a j o n a s

A g a i l i a i

Kelmės raj. Kiaunorių apyl.

12 km nuo Tytuvėnų į Šiaulius ir apie 200-250 m nuo vieškelio į rytus, bei apie puskilometris į rytus - šiaurės rytus nuo Jagminiškių, Agailių kaimo ariamuose laukuose yra paliktas neariamas ovalo formos apie 40 m skersmens plotelis, kuris iškyla virš ariamo lauko apie 1-1,5 m tarsi didelis plokščias pilkapis. Jo centre stovėjęs į vertikalų akmenį įtvirtintas geležinis kryžius. Neariamas plotas ne visai lygus, tarsi duobėtas, kai kur matosi paskiri akmenys, tačiau vainikų pasekti negalima. Aplink ariamame lauke nieko nerandama - nei kaulų, nei senienų.

Todėl be kasinėjimų neaišku, ar čia seniau artų, suardytų pilkapių liekanos, ar tik senkapis iš vėlyveanio laikotarpio.

A k m e n i a i

Kelmės raj. Kražių apyl. Akmenių taryb. ūkis

Pilkapiai. Apie 6-7 km į šiaurę nuo Kražių, į šiaurę nuo Galinių kaimo, pravažiavus buvusio Akmenių palivarko vietą, dešinėje kelio pusėje tarp ariamų laukų paliktas keturkampis apie 30 x 40 m dydžio plotelis kaimo kapeliams, kuriuose yra išlikę dar 5 pilkapių sampilai. Pilkapiai panaudoti vėliau kaimo kapeliams ir ant vieno iš pilkapių tebestovi cementinis kryžius ir kitas mažesnis geležinis. Jie ir išsaugojo pilkapius iki šiol nuo suarimo. Plotas ariamas iki pat pilkapių ir net vieno kraštas jau nuardytas.

Pilkapių sampilai iki 1 m aukščio ir 8-9 m skersmens, kai kur velėnoje matosi vainiko akmenys.

Šalia pilkapių prie pat jų kampo pastatyta amoniakinio vandens cisterna. Atrodo, kad bet kuriuo momentu sugalvojus plėsti šią trąšų bazę, pilkapiai bus sunaikinti. Dalis pilkapių, matyti, yra sunaikinta dar buržuazijos valdymo metais, nes iš čia į Kauno muziejų pateko radinių.

Pilkapių grupę artimiausioje ateityje reikėtų ištirti.

A u k š t i š k ė

Kelmės raj. Tytuvėnų ap.

Raganiukų kapais vadinama kalvelė dešinėje kelio Tytuvėnai - Aukštiškė - Šiaulienai, apie 100-150 m nuo vieškelio ir apie 5 km nuo Tytuvėnų. Kalvelę iš trijų pusių supa pelkė, į kurią nusileidžia gana statūs kalvos šlaitai. Tik nuo gretimos lygumos - sausų laukų kalvą skiria 2-3 m gylie slėnis nuolaidžiais šlaitais. Jos viršuje yra 30 m ilgio ir 20 m pločio beveik taisyklinga keturkampė aikštelė. Šlaitų aukštis iš šiaurės, rytų ir pietų yra apie 6 m.

Kalvą supanti pelkė vadinama Raganiukų pelke.

Vakarų pusėje, greta kalvelės - tarp jos ir vieškelio yra žvyrdubė, iš kurios žvyras kasamas nuo 1957 m. Ji kiek pakeitė aplinką - ir kalvos susijungimą su gretima aukštuma.

Ir vis dėlto kalvelė į piliakalnį nepanaši ir juo žmonės šios kalvos nelaiko. Čia matyti iš tikrųjų yra kapinaitės ir tikriausiai ~~te-tikrųjų~~ yra neankstyvesnės kaip XV - XVI a.

B r i e d v a i š i s

Tytuvėnų ap. Kelmės raj.

Briedvaišio ežero šiauriniame krante, apie 0,5 km į vakarus nuo Skogalio vadinamojo piliakalnio ir apie 1-1,5 km į rytus nuo Tytuvėnų bažnyčios yra kalva laikoma piliakalniu. Tai gana stačiais šlaitais kalva, kurios pietinį krantą skalauja ežeras ir dalis ežeran yra nugriuvę. Iš kitų pusių kalvą supa pelkės - durpynai.

Kalvos viršuje yra 60 m ilgio rytų - vakarų kryptimi ir 26 m pločio šiaurės - pietų kryptimi aikštelė. Šlaitai kiti gana statūs apie 5-6 m aukščio, apsedinti pušaitėmis, o šiaurinė pašlaitė - eglynu. Apsodinta bene 1958 m.

Kalno viršuje, aikštelėje pastatyta steginė peilsiautojams.

Į vakarus nuo piliakalnio per pelkes iš ežero išteka Tytauka. Tuo vardu kartais vadinama ir pelkė. Minima, kad ežere ar net ir pelkėje esama kulgrindos.

Kalva savo padėtimi būdinga ankstyvam piliakalniui, bet kultūrinis sluoksnis ar radinių, kurie patvirtintų čia buvus piliakalnį ar net Cydrės pilį, iki šiol neturime.

B u d r a i č i a i

Kelmės raj. Tytuvėnų apyl.

Greta Kuršių kaime iš šiaurės rytų pusės yra Budraičių kaimo laukai, esą apie 3-4 km į rytus nuo Tytuvėnų. 700-800 m nuo Kuršių pilkapių į pietryčius ariamame lauke gana atokiai viena nuo kitos yra dvi kalvelės primenančios pilkapius.

Viena iš jų yra apie 200 m į vakarus nuo Pevilo Valčiuko sodybos ariame lauke pakraštyje šalia bales, kuri siekia kalvelę iš pietų ir pietvakarių. Ši kalvelė apie 3 m aukščio ir 20-25 m skersmens, apaugusi krūmais ir laikoma kapeliais.

Apie 200 m nuo šios kalvelės į šiaurę tarp ariamų laukų yra 12 m skersmens ir apie 3 m aukščio kauburys, apaugęs krūmais, primenąs pilkapį. Tačiau tikroji jo kilmė neaiški.

B u d r i ū n a i

Kelmės raj. Meckaičių apyl.

Dubenuotas akmuo.

Apie 600 m į vakarus nuo Jampolio dvare, tarp ariamų laukų (kairėje vieškelio Tytuvėnai - Šiauliai) yra nedideli kaime kapeliai. Paliktas apie 20 m skersmens neariamas plotelis, ant kurio stovi stambesnis medinis kryžius, o šalia jo peros metrų atstume guli plokščiu viršumi 1,5 x 1,2 m dydžio akmuo, kurio centre yra 20 cm skersmens ir tokio pat gylie duobė. Ant akmens pastatytas geležinis ažūrinis kryžius, keturiomis savo kojėmis apglėbęs dubenį.

Kapeliai yra netoli Bielskie sodybos.

B u l a v ė n a i

Tytuvėnų apyl. Kelmės raj.

Laugalis tarybiniam ūkiui priklausančiame Bulavėnų kaime, kairiajame Dubysos krante, apie 5 km į pietus nuo tilto per Dubysą kelyje Kelmė - Tytuvėnai minimas piliakalnis. Jis esąs bevardžio upelio ir Dubysos slėnio supamame aukštumos kyšulyje,

ties Felikse Adomaičio sedyba.

Reikia pasakyti, kad šis aukštumos ragas labai nepanašus į piliakalnį. Jo gale yra nežymus pakilimas, kuris laikomas pylimu, o už jo žemyn leidžiasi kalvos smaigalys.

Į šiaurę nuo šio pylimo esanti aukštumos dalis apie 130 m ilgio laikoma piliakalnio aikštele, kurios šiauriniame gale ir turėtų būti stambesnis pylimas, bet jo nėra... Rytinis šlaitas status į gilų slėnį mažyčio upelio, o vakarinis - žymiai nuolaidesnis, nusileidžia į Dubysės slėnį.

Šlaitai apaugę krūmais.

Kultūrinio sluoksnio nesimato.

Jis labai dvejetainas, kaip archeologinis paminklas.

B u m b u l i a i

Adomaičių apyl. Kelmės raj.

Daugvirės kalnas.

Daugvirės kalnu vadinama didžiulė stambi kalva, beveik iš visų pusių apsupta balomis. Jos viršus ir šlaitai nedirbami, užaugę krūmais, mišku, nors dalis anksčiau buvo ariama. Kalno viršuje yra nelygi kelių ha ploto aikštė. Jos šiaurės rytų kampe yra žymės savotiškų pylimų - žemės įtvirtinimų.

Pagrindinio pylimo galas remiasi į rytinį kalvos šlaitą - skardį ir eina iš pradžių beveik tiesiai į vakarus 70 m ilgiu, o tada lanku pasuka į šiaurę. 126 m ilgio pylimo dalis yra buvusiam ariamame lauke ir smarkiai išskleista, o toliau į šiaurę einanti pylimo dalis jau žymiai geriau išlikusi, apaugusi krūmais. Ji dar apie 10⁰ m ilgio. Taigi visas išorinis pylimas apie 225 m.

Geriau išlikusio pylimo išorinėje pusėje - t.y. iš vakarų yra nedidelis griovys, tuo tarpu iš rytų pusės (už pylimo) gilus griovys ir už jo antras aukštesnis pylimas ir vėl trečias griovys. Visa įtvirtinimų juosta čia užima 34 m pločio juostą.

Niveliuojant paaiškėjo, kad pirmasis - nuo lauko pusės griovys yra 85 cm gylio nuo lauko pusės ir už jo iškyla 1,35 m aukšcio pylimas. Griovio plotis apie 6-7 m. Už šio pylimo, kaip minėta, seka antras gilesnis griovys - 2,4 m gylio nuo pylimo viršaus ir apie 12 m pločio. Už griovio antrasis pylimas 3,6 m aukšcio nuo griovio dugno, arba 1,2 m aukštesnis už pirmąjį pylimą. Už antroje pylime esąs griovys yra 2,3 m gylio nuo pylimo viršaus ir 1,5 m gylio nuo pylimo supamos aikštės lygio. Griovys turi apie 10 m pločio.

Antrasis pylimas yra kiek trumpesnis ir ties jo pietiniu galu skersai pylimo apsuptą plotą iškastas tiesus griovys apie 90 m ilgio. Jo rytinis galas remiasi į kalvos šlaitą.

230 m ilgio šiaurės rytinis - rytinis pylimų apsuptos aikštės kraštas remiasi į skardį. Taigi atstumas tarp pylimų galų (ne visai tiesia linija) yra 230 m, o pylimu apsuptas plotas yra pailgo netaisyklingo valo formos - kartu su pylimais apima apie 2 ha.

Atrodytų, kad čia kokios tai XVII-XVIII a. karinės stovyklos vieta.

B u r b a i č i a i

Kelmės raj.

Piliukas. 7 km į šiaurės rytus nuo Kelmės dešiniajame Kražantės krante stovi labai smarkiai įtvirtintas piliakalnis,

vadinamas Piluku. Jis pasiekiamas antrame kilometre nuo Kelmės pasukus iš plento, važiuojant Šiaulių link, į dešinę ir pavažiavus apie 5 km, vieškelio kairėje pusėje pamiškėje sodyba, gyvenamas namas dengtas skarda. Už sodybos miškelyje ir yra šis piliakalnis.

Piliakalnis pietryčių galu remiasi į gretimą aukštumą, iš šiaurės rytų jį supa gili plati dauba nusileidžianti į Kražantės slėnį, iš šiaurės vakarų - papėde plaukia Kražantė, o iš pietvakarių - gili dauba, kuria teka mažas šaltiniuotas upelis.

Nuo aukštumos piliakalnį skiria platus kiek lanku einąs griovys apie 30 m ilgio. Jo galai leidžiasi į daubas, supančias piliakalnį. Jis dar ir dabar apie 1,5 m gylio ir apie 15 m pločio.

Nuo griovio dugno aukštyn kyla iš išorės 10 m aukščio aukščio pylimas, kuris virš aikštelės iškyla apie 9,5 m. Jis pagrindu turi 36-38 m skersmens, viršus iškasinėtas apkasais. Pylime galai nuolaidėja ir lanku supa aikštelės šonus. Pylimu apsupta aikštelė kiek primena dubenį - ji įdubusi ir turi 17-18 m skersmens. Pylime nėra tik aikštelės pačiame šiauriniame ir pietiniame pakraštyje. Vakariname pakraštyje, kur šlaitas nuolaidžiausias (leidžiasi į šaltinio ir Kražantės santaką) supiltas apie 1 m aukščio pylimėlis.

Šlaitas žemyn apie 7 m aukščiu išlygintas, gana status. Apie 14,5 m žemiau aikštelės vakariniame šlaite yra antra ne visai lygi, tarsi kiek įdubusi apie 18 x 20 m dydžio aikštelė. Ji yra apie 9,5 m aukščiau upės, kai pagrindinė piliakalnio aikštė yra 24 m virš Kražantės slėnio.

Pagrindinėje piliakalnio aikštelėje žemė tamsi, joje yra grublėtų puodų šukių. Grublėtos keramikos šukių surasta ir šalia

piliakalnio aukštumoje ariamame lauke. Čia šalia piliakalnio bus buvusi gyvenvietė.

B u r b a i č i a i - B u r b i š k ė s

Kelmės rajonas

Beveik puskelėje tarp Kelmės ir Kražių kairėje kelio pu-
kuriame
sėje yra Burbiškių kaimas, įrašytas piliakalnis. Tačiau kaime
tekio niekas nežino, ir iš viso kaime laukai gana lygūs. Grei-
čiausia čia Burbiškės supainiotos su prie Kražantės esančiomis
Burbiškėmis, kur yra didelis gražus Pilukės piliakalnis. Iš ki-
tos pusės prie kaimo prieina Kuprės miškas (esąs prie Kuprės
upelio), kuriame yra Švedkalniais vadinami tarsi pylimai. Jokie
kito atskiro piliakalnio čia nėra.

C e d r o n i š k ė - G i l u i č i a i

Grimzių apyl. Kelmės raj. „Liepsnos“ kelūkis

Kultūros paminklų apsaugos sąrašuose įrašytas ties Gilui-
čiais valst. miške 59 kvartale piliakalnis, nenurodant nei šal-
tinio, iš kurio imta žinios, nei tikslesni duomenis apie patį
paminklą. Giluičiuose piliakalnio mums niekas negalėjo nurodyti.
Žinomesnė kalva miške ties Giluičiais - Cedroniške esanti Kėp-
lyčkalnis.

Taip pavadinta gana stambi kalva, natūraliais šlaitais ir
viršuje ne visai lygia 40-50 m ilgio ir 30 m pločio ovaline
aikštele. Kultūrinio sliekšnio žymių nėra. Pastato - kėplyčio
žymių nesimato.

Galimas dalykas, kad ši kalva ir pavadinta piliakalniu, sudarant archeologinių paminklų sąrašus.

Č e k a i č i a i - U š n é n a i

Šaukėnų ap. Kelmės raj.

Povilo Višinskio duomenimis (žr. jo laišką L. Krzywickiui, spausdintą Višinskie „Raštuese“), kairiajame Ventos krante, ties Ventos ir Ušnos santaka būta 5 ar 6 pilkapių. Pastaraisiais metais Ušna kanalizauta, laukai drenuoti išlyginti ir išarti. Pilkapių pėdsakų nepasisekė surasti. Iš vietos gyventojų, kuriuos klausinėjome, niekas pilkapių neprisiminė.

D i e v e n y s

Kelmės raj.

Netoli Verpenės - gretimame Dievenių kaime, apie 4 km nuo Kelmės Šaukėnų keliu, greta Izidoriaus Labanausko sėdybės yra nedideli senkapiai. Jų viduryje išlikęs apie 7 m skersmens ir beveik 1 m aukščio sampilas. Greičiausiai tai vienas išlikęs pilkapis, kuris liko į kapinaičių teritorijoje, kai kiti grupės pilkapiai bus ištiesai sunaikinti.

F l e r i j o n i š k é s (Tverijoniškės)

Lielių ap. Kelmės raj.

Bliūze kalnas. Iš senė minimas šiame kaime piliakalnis, vadinamas Bliūze kalnu. Šiuo vardu jis minimas ir senėje „Liet. enciklopedijoje“.

Piliakalnis buvęs apie 400 m į šiaurės vakarus nuo Tverijoniškių (Flerijoniškių) dvarelis, mažičio Dretvinės upelio dešiniajame krante, aukštumos pakraštyje. Dabar galime tik kalbėti apie buvusį piliakalnį, nes jo vietoje šiandien riegso didžiulė žvyruobė, sunaikintas prieš porą metų.

Apie buvusio piliakalnio dydį galima spręsti tik iš žvyruobės, kuri turi apie 70-80 m ilgį ir 40-50 m pločio. Piliakalnio kalva matyti buvo pailga rytų - vakarų kryptimi, šiauriniu kraštu rėmėsi į upelį, o virš gretimos aukštumos iškilė ne mažiau kaip 2-3 m aukščiū.

Ardydami piliakalnį viršuje radę plytų, žaliai dažyto kars-
te liekanas, stambaus žmogaus kaulus. Vienas pilietis radė piliakalnyje rastą Jono Kazimiero kaldintą solidą. Atrodytų, kad piliakalnio viršuje XVII a. ar XVIII a. buvo pasilaidojęs vienas iš dvare ponų.

Žmonių pasakojimais piliakalnio viršus buvęs įdubęs.

Senkapis. Apie 150 m į šiaurę nuo dvarelis, kairėje vieškelio į Liolius prieš porą metų buvę pradėję kasti smėlį keliams taisyti, bet radę labai daug kaulų. Jų buvę net trys sluoksniai. Todėl žvyre čia nebeėmę. Kryžių senkapiū vietoje nėra. Apie radinius žinių nėra.

G a i l a i č i a i

Vaiguves ap. Kelmės raj.

Apie 10 km nuo Kelmės ir apie 3 km nuo Akmenių, šalia Melešiaus Broniaus sodybos iš vakarų pusės (apie 40 m atstume) yra dar dviejų pilkapių žymės. Jų sampilai neišlikę, matosi

vieno pilnesnis apie 6 m skersmens akmenų vainikas, o kito apie 4 m skersmens vainiko išlikusi tik dalis. Kalvelė ardoma, atre-
de, čia kasti bulviarūšiai, o rytiniame kalvelės pakraštyje iš-
kasta nedidelė žvyruobė.

Apie radinius duomenų nėra.

G a l i n i a i

Kelmės raj. Kražių ap., Akmenių taryb. ūkis.

Piliakalniu vadinama kalva ovalinė aikštele viršuje ir ga-
na nuolaidžiais šlaitais tarp drėgnų pievų, šalia valstybinio
miško. Aikštelės šiauriniame gale, nuo greta esančių laukų -
sausios aukštumos buvęs supiltas nedidelis pylimas, kuris kalvą
ariant išskleistas. Galimas dalykas, kad tada kiek deformuoti
ir šlaitai, kurių tik vakarinis yra kiek statesnis. Kalvos aukš-
tis nuo gretimų pievų apie 8-8,5 m.

Aikštelė ovalinės formos, iš šiaurės į pietus turi apie
20 m ilgį, o plotis apie 18-19 m. Pylimėlis buvęs apie 16 m
ilgį, išskleistas, iškasinėtas rūšiais ir turi apie 8 m pločio
bei apie 1 m aukščio. Aikštelę dengia gana juoda, maišyta žemė
be radinių. Joje pastebėti tik smulkūs angliukų trupinėliai ir
apdegusio molio kruopelės. Sluoksnio storis apie 70 cm.

Į šiaurę nuo piliakalnio ariamame lauke ieškojome senos
gyvenvietės pėdsakų, bet čia rasta tik plytgaliai ir 18-19 amž.
keramika. Toliau kiek stovi Mažiulio sodyba.

Piliakalnis yra apie 4-5 km į šiaurės rytus nuo Kražių,
toliau nuo vieškelių.

Galvydiškės

Šaukėnų ap. Kelmės raj.

Metiežninkų kapai - taip vadinama kalvelė rytiniame kaime pakraštyje, kairėje kelio į Gardus. Ji stovi pietiniame gana didelės pelkės - buvusio ežero (?) pietiniame pakraštyje. Čia būvę palaidoti, pagal pasakojimus, pakarti sukilėliai.

Tai natūrali kalvelė be jokių kapų žymių ar kryžių. Ji apsodinta pušaitėmis. Šlaitai gana nuolaidūs, o kalvelės aukštis apie 3-4 m.

Piliukės - šiuo vardu vadinamas ilgas ožnugaris įsiterpęs į pelkes, kairėje kelio iš Galvydiškių į Vainagius, ties Melnikavičiaus sodyba. Tai gana žemas ožnugaris, lyginant su pelkes supančiomis kalvomis. Ožnugaris turi 2,5 - 3 m aukščio nuo pelkės paviršiaus. Jo plotis pagrinde yra 25 - 28 m. Jis eina iš pietryčių į šiaurės vakarus.

110 m ilgio šiaurės vakarinis galas yra atkirstas skersai ožnugarį einančiu apie 20 m pločio ir 1 m gylie įdubimu, tarsis skersiniu grieviu. Už jo seka likusi 50 m ilgio ir apie 1 m aukštesnė likusi ožnugario dalis.

Taigi, visas ožnugaris turi apie 170 m ilgio, nuo kalvų skiria plati sausa lyguma. Šis ožnugaris kiek primena netoli Endrejavo, Klaipėdos raj., šalia Pauškių esančią pilalę, kuria irgi pavadintas žemas ilgas ožnugaris - sala pelkėje.

Piliukės buvo žinomos jau XX a. pradžioje L. Krzyvickiui.

Gaučiškiai (Lioliai)

Liolių ap. ir kolūkis, Kelmės raj.

Piliakalnis „Vainikė“

Apie 2 km į pietryčius nuo Liolių yra Vainikė

vadinama kalva, laikoma piliakalniu. Ji stovi kaime laukuose, kairiajame Rūdijės upelio krante, apie 400 m nuo kelio Lioliai - Flerijoniškės.

Kalva pailga beveik rytų - vakarų kryptimi, gana nuolaidžiu šiaurės vakariniu galu ir kiek statesniu pietiniu šlaitu, nusileidžiančiu į gana platų balotą upelio slėnį. Šiaurinis kalvos šlaitas deformuotas. Rytiniame kampe ir šiaurės vakarinėje dalyje imtas žvyras.

Kalvos viršuje yra apie 30 x 20 dydžio aikštė be kultūrinio sluoksnio, nežymiai pereinanti į šlaitus, nes kalva yra buvusi ariama. Tik šlaite kai kur dar pastebimos degusių kruopelės, bet keramikos nerasta.

Viršuje, aukščiausioje vietoje yra 3-4 m skersmens ir apie 1 m gylis duobė. Ji esanti nuo labai seniai ir pamažu didėjanti.

Žmonės šią kalvą laiko kareivių supilta, nors jos forma ir nėra taisyklinga, būdinga piliakalniams. Galimas dalykas, tai sunaikinto ariant ankstyvo piliakalnio liekanos.

G i n e i k i a i

Verpenos ap. Kelmės ap.

Gineikių kaime sąrašuose įrašytas piliakalnis, pavadintas „Devynmacės kalnu“. Jo priskyrimą prie piliakalnių tur būt nulemti kaimo pavadinimas (išvedamas iš ginti) ir kalno netinkamai suprastas vardas.

„Devynmacės kalnas“ tai kalva į šiaurės rytus nuo sėdybos Elenos Karčiauskienės, dešinėje kelio į Gineikių į Kraužikus. Tai vos 4-5 m aukščio kalvelė su 8-9 m pločiu ir 10-12 m ilgio aikštele viršuje, truputį aukštesniu vakariniu galu. Šlaitai

nuelaidūs, ariamas, Kultūrinio sliekšnio neturi, jokių įtvirtinimų žymių nėra. Supiltu jo niekas nelaiko. Pavadinimas kilęs iš čia anksčiau augusių žolių - devynmacių, kurios naudojamos vaistams.

Apie 70 m į vakarus nuo kalvelės yra gana stambus riedulys - apie 2,5 x 1,5 m dydžio ir iki 1,8 m aukščio. Tačiau jokių ženklų neturi ir jokie vardai.

Taip, kad nei vieno nei kito objekto netenka laikyti archeologiniais paminklais.

J a g m i n i š k ė

Kiaunerių ap. Kelmės raj.

Apie 11 km nuo Tytuvėnų, kairėje kelio iš Tytuvėnų į Šiaulius, apie 200-250 m nuo vieškelio yra dar tarsiai buvusiųjų Jagminiškių pilkapių liekanos. Čia dar išlikęs vienas tarsis išskleistas sampilas, apmestas iš lauko atvilktais akmenimis. Jis likęs tarp ariamų laukų paliktame keturkampiam apie 30 x 20 m dydžio sklype, kurio pakraščiais auga liepos ir drebulės. Tarsis taip būtų kaimo kapeliams priklausęs sklypas.

Ar čia iš tiesų dar vieno suardyto pilkapio liekanos, ar čia XX a. pradžioje kasinėjo Masalitinovas, šiandien jau niekas negali pasakyti.

J a m p o l ė - M e c k a i č i a i

Kiaunerių ap. Kelmės raj.

Piliakalnis(?) Apie 300 m į pietus nuo buvusiojo Jampelio dvare, dešinėje kelio Kiauneriai - Tytuvėnai (8 km nuo Tytuvėnų)

yra pailga ežnugarie formos kalva, kurios apie 50 m ilgio ir 10 m pločio aikštelė ne visai lygi. Vakarinis jos šlaitas labai deformuotas, iškasinėtas bulviarūšiais, o ties kalno pietiniu galu įrengta žvyruobė. Šiauriniame gale taip pat kastas žvyras. Ant kalvos buvusios kaimo kapinaitės, stovi dar pora geležinių kryžių, matosi pėdsakai kitų buvusių kryžių.

Atrodo, kad aikštelės galuose buvę pylimėliai, tačiau jie vos be žymūs, galai aukštesni tik 50-60 cm už aikštelę.

Stambiausias ir geriausias išlikęs šiuo metu yra rytinis kalvos šlaitas, kurio papėdėje eina vieškelis Tytuvėnai - Kiauneriai - Šiauliai. Šlaite aukštis yra apie 3 - 3,5 m.

Kalvą žmonės vadina kapukais.

Tačiau dar XX a. pradžioje L. Krzyvickis ją skyrė prie piliakalnių.

Kita kiek savetiška kalvelė yra apie 300 m į šiaurę nuo Jampelio dvare, dešinėje vieškelyje, važiuojant į Kiaunorius. Čia paliktas nariamas, tankiais lapuočiais apaugęs aukštumos sklypas, gana melaidžiais šlaitais. Greičiausia čia bus buvusios kapinaitės.

J u n k i l a i

Kelmės raj. Užvenčio apyl.

Apie 5 km nuo Užvenčio ir 0,5 km nuo kryžkelės Kražiai - Užventis Vaiguva dešinėje kelio važiuojant į Užventį, visai šalia vieškelyje yra apgriuvusia akmenų tvora apdėti keturkampiai kaimo kapeliai su dar stovinčiu vienu stambesniu mediniu ir dviem geležiniais kryžiais. Šalia šių kaimo kapelių iš šiaurės pusės, seniau kasant bulviarūšius, buvo randama įvairių ginklų ir žmo-

nių kaulų. Dalis šių IX-XII a. priklausančių radinių pateko į Kauno miesto muziejų. Dabar dar matosi senų bulviarūsių žymės.

Apie 40 m nuo senkapio į šiaurę yra Albino Giedrimo sodyba. Tarp kapinaičių ir sodybos - dirbami daržai. Ankčiau čia gyvenę žmonės išmirę. Dabartiniai gyventojai tvirtina, kad radinių jie nerandą ir neturi.

Kapinynas laikomas mūšių su švedais palikimu. Esą nuo to laiko ir toliau į šiaurę - šiaurės vakarus nuo kaimo tekęs Kraujupis.

K a i m a l i s

Tytuvėnų apyl. Kelmės raj.

Dubenuotas akmuo.

Apie 150 m į vakarus nuo Kaimalio mokyklos ir apie 0,5 km į rytus nuo buv. Pagryžuvio dvare ir prie jo esančio piliakalnio, tik dešiniajame Grižuvės krante (apie 160 m nuo upės), lauke prie keliuko tarp sodybų stovi dubenuotas akmuo, matyti išvilktas iš ariamo lauko. Akmuo beveik trikampės formos apie 1,2 x 1 m dydžio. Jo beveik centre yra 17 cm skersmens ir 12 cm gylio duobutė.

Pagal pasakojimus akmuo iš pradžių buvęs prie Stankaus Vinco gyvenamojo namo durų, o vėliau atsidūręs šioje vietoje.

K a l n i š k i a i - S p a k a i n a s t i s

Šaukėnų apyl. Kelmės raj.

Apie 2 km nuo Ramučių (Kuršėnų - Užvenčio ir Užvenčio - Bubių plente kryžkelės), važiuojant Kuršėnų link, apie 220 m

nuo vieškelio ir apie 0,5 km nuo Ventos kairiojo kranto, y upės šlaito krašte yra piliakalnis, kuris vadinamas Biržės kalnu ar Biržės pilimi.

Tai Ventos slėnin įsiterpusio aukštumos kyšulio galas, atkirstas grieviu ir pylimu. Piliakalnis pailgas iš pietvakarių į šiaurės rytus. Kadangi smaigalyje taip pat supiltas kūgio formos pylimas, tai piliakalnis iš šono primena balną.

Piliakalniui įrengti panaudota kalvos dalis atkirsta 1,5 m gylio ir apie 40 m ilgio grieviu, kurio plotis apie 6 m. Už grievio aukštyn kyla pylimas, kuris supra lenkta linija aikštelės galą ir iš dalies šiaurės vakarinį - šiaurinį aikštelės kraštą. Pylimas dar ir dabar nuo grievio dugno siekia iki 4,5 m aukščio ir iškyla virš aikštelės apie 3 m.

Aikštelė turi 34 m ilgio ir 22 m pločio. Ji ovalo formos. Aikštelės rytiniame gale esąs pylimėlis siekia apie 1-1,5 m aukščio.

Šlaitai statūs iki 11 m aukščio

Dalis šlaitų, pylimas ir aikštelė apaugę tankiais krūmais.

K u b i l i a i

Kelmės raj. Tytuvėnų apyl.

Dubysės ir jos kairiojo intako - Gryžuves santakoje, abiejų upių slėnių supamame aukštumos pakraštyje esanti kalva panaudota stambiam piliakalniui įrengti. Ji dešiniajame Gryžuves krante, kartais vadinama Birutkalniu. Kalvą iš rytų pusės - nuo gretimų aukštumų skiria gili, plati dauba, kurioje stovi pil. Bartkaus Prano sedyba. Pietinis kalvos šlaitas leidžiasi į Gryžuves slėnį, o vakarinis į Dubysės slėnį, kai šiaurinis - į daubą.

Kalne viršuje yra ne visai lygi apie 70 m ilgie iš šiaurės į pietus ir 50 m pločio aikštė, ilgą laiką buvusi ariama, turi sunaikintą kultūrinio sluoksnio žymes. Dabar aikštė dirvonuoja.

Rytiniu aikštelės pakraščiu, kur šlaitas žemiausias, buvęs supiltas apie 80 m ilgie pylimas, kuris ariant visai išskleistas. Aikštelės šiaurės vakariniame kampe, kur šlaitas ir kiek nuolaidesnis, irgi buvęs trumpas pylimas. Šlaitai aplyginti viršuje, kad būtų statesni tik 3-4 m aukščiu, o žemiau palikti natūralūs. Jie apaugę krūmais, kai kur išvagoti apkasais. Jie apie 23-24 m aukščio nuo Dubysos slėnio.

Į rytus nuo piliakalnio esančiuose laukuose yra du gana stambūs akmenys, kurių vienas vadinamas Birutės akmeniu (jo viduje paslėptas Birutės brangenybės), o kitas - Lietuvos žemėlapiu.

K u r š i a i

Tytuvėnų ap. Kelmės raj.

Iš Tytuvėnų - Šiaulėnų kelio antrame kilometre pasukus į dešinę (neprivažiavus pervažos) ir perkirtus geležinkelio, pro žvyrduobę pasiekiamas kaime miškelis, kuriame išlikę keli buvusios grupės pilkapiai. Jie lygumoje, gana žemoje vietoje.

Vienas iš jų turi apie 8 m skersmens žemą sampilą, matosi vainiko akmenys, o apie 150 m į pietryčius nuo jo yra dar du 12 m skersmens sampilai 18 m atstume vienas nuo kito. Jie turi apie 1,5 m aukščio. Irgi pakraščiais kai kur matosi dar vainiko akmenys.

Sampilai palyginus gerai išlikę, nors centre matosi buvusios iškastos duobės. Pilkapiai dabar apaugę krūmais, jaunais medeliais, dabar neardomi.

Pastaba. Galgi geriausia pilkapiai pasiekiami iš Tytuvėnų - Budraičių vieškelio, nuo kurio jie yra apie 200-300 m į kairę.

L a p u č i a i

Tytuvėnų apyl. Kelmės raj. „Artoje“ kolūkis

9 km nuo Tytuvėnų, kairėje kelio Pašakarnys - Plekaičiai - Griniai, greta Vaznio Prano sodybos, tiesiog kieme yra sunaikinte pilkapyno žymės. Išlikę trijų 8-10 m skersmens pilkapių akmenų vainikų dalys. Sampilų jau nėra, ir vainikų vidus iškasintais duobėmis. Dalis akmenų iš čia išlupta kolūkie statyboms, jų vieta 1956 m bandyta užsedinti sedu...

Faktiškai archeologinis paminklas irgi sunaikintas 99%.

M a i r e n i a i (buv. Saudininkai).

Kelmės rajonas „Gegužės 1“ kolūkis

Dešiniajame Dubysos krante, į pietus nuo plento Kelmė - Tytuvėnai, slėnyje buvęs pilkapynas. Apie 30 pilkapių netoli vienas kito apie 250 m nuo Dubysos ir apie 40-50 m į pietvakarius nuo Aliješiaus Prano sodybos. Išlikusi pilkapių vieta - nedidelis jaunas miškelis. Pilkapius dar XX a. pradžioje kasinėjęs Juzefovo dvare savininkas Kruščiovas, vėliau jie buvę ariami. Šalia pilkapių lauke buvę išariami žmonių kaulai, daiktai.

Pilkapiai buvę su akmenų vainikais. Prie akmenų vainikų buvę pritverti mažesni pusraščiai. Naudoti stambūs akmenys. Vainike viduje buvę po kelerius griaučius su įvairiais papuošalais, įvairiais kirviais ir kitais daiktais. Dalis radinių buvę atiduoti Kelmės muziejui ir žuvo 1941 m.

Pas lauko savininką dar išlikę akinės segės ir pumpuriniais galais apyrankės fragmentai.

Čia pat lauke rasta žiedinė segė, žiedas praplatinta priekine dalimi ir 5 Lietuvos ir Rygos miesto XVI-XVII a. monetos. Buvę čia rasta ir kirvių smailiomis pentimis.

Dabar faktiškai ši apie 30 pilkapių su II-IV a. kapais grupė yra visiškai sunaikinta. Galima tikėtis aptikti tik XV-XVII a. kapų.

P a a l k s n i a i

Pašilės apyl. Kelmės raj.

Tarp Karklėnų ir Pašilės (apie 3km nuo Pašilės) Paalksnių kaimo pakraštyje yra buvusio pilkapyno liekanos. Faktiškai iš 35-40 pilkapių išliko tik keliolika, kurie pateko į valst. miško teritoriją ir užsodinti jaunomis pušaitėmis, o visa šiaurinė pilkapyno dalis ištiesai sunaikinta, suarta. Kraštinis - pamiškėje stovįs pilkapis sunaikintas bulviarūšiais, pilkapyno vietoje - Aleksandravičiaus sodybos daržai.

Iš ardomų pilkapių dar buržuaziniais metais į muziejų Kaune pateko laiptelinė segė iš m.e. pirmųjų amžių ir vėlyvojo g.a. pabaigos daiktų iš degintinių kapų. Ant pilkapyno šiaurės rytų kampe vėliau būta degintinių plokštinių kapų. Ariant lauką buvę randami ietigaliai, kirveliai, dabar darže rasta šukių, kalavijų makštų smaigalių apkalas, gauta XIII a. apskritinė lieta plokštinė segė.

Išlikusieji pilkapiai irgi blogame stovyje. Sampilai išskleisti, atrodo, buvę ariami, o dalis iškasinėti duobėmis. Kai kur mato akmenų vainikų liekanas.

Pilkapius žmonės vadina milžinkapiais.

P a b a r i k a i (Pabarnikai?)

Tytuvėnų apyl. Kelmės raj.

Dubysos slėnyje, kairiajame jos krante, į šiaurės vakarus nuo Kubilių piliakalnio - Birutkalnio peros kilometrų atstume yra Pabarikų kaime laukai. Prieš kekiolika metų čia buvo dar pilkapių liekanos. Pilkapiai buvę su akmenų vainikais, sunaikinti ariant laukus.

Į Tytuvėnų vidurinės mokyklos kraštotyriminkų rinkinius pateko dvi juestinės III-IV a. trikampio piūvio apyrankės ir mažas geležinis įmovinis kirvis.

Šis archeologinis paminklas nebeegzistuoja.

P a b u d k a l n i s - G u d k a l n i s

Vaiguves ap. Kelmės raj.

Dešinėje kelio Užventis - Kražiai prie Gudų kaimo ir Grubliauščyznos kaimų ribos yra didelė aukšta kalva, vadinama Pabudkalniu. Ji apie 8 km nuo Užvenčio ir dominuoja plačioje apylinkėje. Kartais ji laikoma piliakalniu. Tačiau nei forma nei kitomis savybėmis ši kalva neprimena piliakalnio. Vietiniai gyventojai je taip pat nnelaiko supiltu, nevadinamas jis pilale.

Todėl iš archeologinių paminklų jis išbraukiamas. Galimas dalykas čia save metu buvo tik kokia nors vieta apylinkei stebėti ir išpėti apie grėsiantį pavojų. Būdinga, kad čia artimiausioje apylinkėje - bent 6-8 km spinduliu piliakalnių nėra.

P a g r y ž u v i s

Kelmės raj. Tytuvėnų (Kubilių) apyl.

Apie 4,5 km į vakarus nuo Tytuvėnų kairiajame Gryžuvos krante yra piliakalnis, žmonių vadinamas Kalvinų kalnu. Tai krantinio tipo piliakalnis. Jis pietvakarių gale turi pylimą, saugantį aikštelę nuo sausumos pusės, o iš kitų pusių ją supa Gryžuvos upelis ir jo slėnio daubės. Šlaitai apaugę krūmais, o pylimas ir aikštelė stambiais beržais ir kitais medžiais.

Pylimas apardytas, išskleistas į lauką pusę ir pašlaitėje grievio pėdsakų žemės paviršiuje nesimato. Išorėje - nuo lauko pusės pylime ilgis papėdėje yra apie 24 m. Pylime aukštis nuo lauko 4,5 m ir 3,5 m virš aikštelės. Jo skersmuo pagrindu apie 20 m. Viršuje jis apie 12 m ilgio.

Aikštelė yra 12-13 m aukščiau upelio vagos. Šlaitai į upę ir jos slėnį gana statūs, pietrytinis yra netgi išgriuvęs į upę. Aikštelės šiaurės rytų gale buvusi iškas ta didesnė duobė - apkasas ar lobių ieškotojų darbo pėdsakai. Aikštelė netaisyklingo keturkampio formos. Prie pylimo ji 15 m pločio, ilgis 24 m ~~ir~~ šiaurės rytų gale.

P a k l i b a k i a i

Kelmės raj. Šaukėnų apyl.

Paklibakių kaimas yra Ventos slėnyje, dešiniajame upės krante priešais Beržėnų dvarą, apie 4-5 km nuo Šaukėnų. Pasiekiamas iš Šaukėnų išvažiavimas keliu, vedančiu į Užvenčio - Bubių plentą, pasukus vieškeliu pro Šaukėnų dvarą ir, jį pravažiavus, į dešinę. Paklibakiuose XIX a. gale T. Daugirdas kasinėje vėlyvą

senkapių. Tačiau tikslesnių topografinių duomenų nebuvo. Pabandėme jį surasti.

Teiraujantis pas seniausius kaime gyventojus paaiškėjo, kad į pietus nuo Kesto Linkevičiaus sodybos kalvos šlaite randa ma žmonių kaulų. Esą tai „metiežiaus“ metu žuvusiųjų kapai. Rasdavę galvas „su dratais apvynietas“ (matyti su antkaklėmis ar apgalviais?). Gal tai ir bus ta vieta, kurioje kasinėjo T. Daugirdas, nors kasinėjimų niekas neprisimena.

Kapinyne vieta neišsiskiria žemės paviršiuje. Dabar tai ariamas laukas - didelės ilgos aukštumos į Ventės slėnį pamažu nuolaidėjantis kraštas.

P a n ū d ž i a i

Šaltinių ap. Kelmės raj.

Kaime yra keletas ežerėlių. Vieno iš jų (Laukinio arba Nūdos ežero) šiaurės rytų pakraštyje aukštumos kyšulys vadinamas milžinkapiais. Tai kaime kapinaitės, įrengtos iš šiaurės rytų į pietvakarius - į ežerą nuolaidėjančiame šlaite. Čia dar stovi stambus medinis kryžius su 1835 m data. Pasakojama, kad čia laidota badmečiais, bet žinių apie radinius nėra, neišku ir iš kur kilęs pavadinimas - milžinkapiai.

Senkapio esama apie 0,5 km į šiaurės vakarus nuo milžinkapio, to paties ežero pakrantėje ties šiaurės vakarų kampu, iš šiaurės pusės Jankevičiaus Marcelino sodybos. Esą čia ariant lauką, kai kur tarp akmenų randami žmonių kaulai ir įvairios senienės. Tačiau nė vieno iš radinių nepasisekė pamatyti.

Nuo senkapio į šiaurės vakarus buvęs stambus juodas „didysis akmuo“ plačiai žinomas apylinkėje, suskaldytas apie 1930m.

Pilkapių pėdsakų čia nepavyko aptikti.

P a l o n i a i

Užvenčio apyl. Kelmės raj.

Apie 2-2,5 km nuo Kėlainių į šiaurę, šalia senojo Luikės - Kėlainių kelio, dešinėje pusėje važiuojant Luobės link, ariamame lauke didelės aukštumos viršūnėje, yra vos išsiskirianti kalvelė, o jos viršūnėje stovi senas kryžius. Vieta vadinama kapeliais.

Atrodo, kad ši vieta kažkada bus įrašyta kaip Palonių kaimo pilkapiai. Vietiniai paklausti gyventojai pilkapių neprisimena.

P a p i l a l i s

Kelmės raj. Vaiguves apyl.

Į šiaurę nuo Kražių ir į vakarus nuo Akmenių plyti didžiulė bala, vadinta seniau Pilies ežeru. Šios balos šiaurės vakarų pakraštyje Papilalio kaimo laukuose, atokiau nuo sėdybų yra kalva, vadinama Pilale, pilimi.

Kalva pailga iš šiaurės rytų į pietvakarius. Iš rytų ir pietryčių remiasi į jau minėtą pelkę. Kalvos viršuje beveik ovalinė iki 42 m ilgio ir 30 m pločio aikštelė su juodo dirvožemio sluoksniu viršuje. Jos šlaitai gana statūs, pietvakarinis iki 11 m aukščio. Ties pietvakarių galu pašlaitėje kadaise tekėjęs mažas upelis. Taip kad iš pietvakarių, pietų ir rytų saugomas gamtos kliūtimis. Tik šiaurės rytų krašte - nuo likusios kalvos dalies - aukštumos buvęs supiltas pylimas apie 28 m ilgio. Jis smarkiai išskleistas ir virš aikštelės iškyla vos apie 1,3 m. Čia piliakalnio šlaitas išorėje siekia tik apie 6 m aukščio.

Čia pašlaitėje vos žymu buvęs griovys, o už jo tęsiasi į šiaurę ir šiaurės rytus likusioji kalvos dalis, sudarydama tarsi papilį, kuri supa bales. Jis turi apie 35-36 m skersmens aikštelę ir nuolaidžius 4-5 m aukščio šlaitus. Papilys ariamas, dar dirvonuojanti duobiliena, o piliakalnis apaugęs krūmais ir jaunais medžiais, todėl pats piliakalnis iš toliau nepastebimas, tuo labiau, kad toliau į vakarus - šiaurės vakarus yra nedidelis miškelis.

P a p i l i a k a l n i s

Kražių ap. Kelmės raj.

Apie 4-5 km nuo Kražių į pietryčius, atekiau nuo Kražantės, dešinėje jos kranto aukštumoje viena stambios kalvos viršūnė panaudota piliakalniui.

Kalvos pietvakarių galas buvęs žemėsnis - nuolaidėsnis. Jis apsuptas pylimu, o šiaurinis - šiaurės rytinis galas aukštesnis ir turi stačius natūralius apie 22 m aukščio šlaitus, kurie nusileidžia į platų slėnį.

Aikštelės vidurys ir šiaurės rytų galas iškilęs. Vakariame gale yra pasagos formos įdubimas tarp natūralaus aikštelės iškilimo ir pakraščiu einančio pylimo. Aukštesnėje aikštelės dalyje paviršiuje matosi žvyras, o įdubime kurmių išverstas kultūrinis sluoksnis su apdegusio molio ir grublėtos keramikos gabaliukais. Šiaurės rytinis galas ir šlaitas apaugęs krūmais.

Kultūrinio sluoksnio storis ~~stovis~~ įdubime siekia iki 70 cm storio. Čia yra ir žiestos keramikos, puoštos tiesiu horizontalių linijų ornamentu, gyvulių kaulų,

Piliakalnis aikštelė apie 65 m ilgio ir 45 m pločio. Jos pietvakarinį, vakarinį ir šiaurės vakarinį kraštus supas pylimas viršuje turi apie 120 m ilgio. Jis tik apie 1-1,2 m aukščiau aikštelės krašto, bet smarkiai deformuotas, iškasinėtas. Nėra abejonės, kad jis yra buvęs aukštesnis. Išorinis jo šlaitas gana status, apie 7,5 m aukščio, o toliau jau seka natūralūs kalvos krašto šlaitai.

Piliakalnis plačiai žinomas, matomas nuo Kražių - Kelmės ir Kražių - Nemakščių vieškelių. R. Batūzės nuomene, čia turėjo būti XIII a. Žemaičių kunigaikščio Vikinto Tviremeto, o ne Tverose, kaip dažnai spėliojama, remiantis vien vardų panašumu.

P a p r ū d ž i a i

Kelmės ap. ir raj.

Senkapis.

Į Kauno mieste muziejų yra patekę iš Paprūdžių kaimo Kelmės vlsč. įvairių papuošalų, surastų statant tiltą. Vietoje apklausinėjus žmones ir suradus buvusį lauke savininką, paaiškėjo, kad senkapis yra apie 300 m į pietus nuo vietos aštuonmetės mokykles, netoli tilto per Vėgelės upelį (Kražantės intakas), dešinėje plente pusėje (važiuojant Kelmės link). Senkapis yra netoli kairiojo upelio krante, žemėjančioje aukštumos dalyje.

Pastačius tiltą, reikėję taisyti plente pylimą. Žemės - lauke savininkas pardavęs iš savo valdomo sklypo smėlį. Jį pradėjus kasti ir buvę rasta kaulų ir įvairių senienų. Po visų darbų duobė užlyginta. Vėliau ariant lauką dar buvę randama radinių. Iš pasakojimo atrodytų, kad tai ietigaliai ir pasaginės segės. Išlikusių dirbinių savininkas neturi. Nėra jų ir gretimoje

mokykloje.

Švedkalniai. Už poros kilometrų nuo senkapio į šiaurės vakarus - kitoje plente pusėje yra vadinamas Kuprės miškas, kurio kvartaluose 6, 7, 12 ir 13 yra vadinamieji Švedkalniai. Tai didelis apie 7-8 ha apimantis netaisyklingas lauko plotas, apsuptas ne tai vėjo suneštu - supustytų ne tai žmonių rankomis supiltu ir kiek vėliau išskleistu - išpustytu pylimu, kurio viduje žemės paviršius lieka žemiau negu už pylimo. Be to, viduje likę apie 20 įvairaus dydžio kalvelių, tarsi pilkapių. Vadinamųjų pylimų aukštis siekia iki 3-4 m.

Miškininke Jagmine atlikti matavimai parodė, kad vadinami švedkalniai užima plotą iki 640 m ilgio ir 120-220 m pločio.

Ar tai archeologinis paminklas, ar gamtos išdaiga, galėtų parodyti, tur būt, tik kasinėjimai.

Švedkalniai yra miške apie 1,5 km nuo plento ir bene apie 9 km nuo Kelmės.

P a p u š i n y s

Kelmės raj.

Mairenių kaime gyventoje Aliješiaus Prano pasakojimu Papušynio kaime buv. Bartkaus Vlado sodyba (dabar Tučkaus) esanti pastatyta ant senkapio. Įvairių darbų metu čia esą randama griaučių ir įvairių senienų bei smulkių monetėlių su vytimi ir aru.

P a š i m š ė

Kelmės raj. Kiaunorių apyl. "Tarybinės žemės" kel.

Prie buvusio Pašimšės dvaro iš vakarų pusės apie 0,5 km

nuo Pakapės - Tytuvėnų vieškelio į rytus yra gana įdomus Skambalo kalnas. Kalnas taisyklingos formos, per daug neįprastas piliakalniams.

Tai iš šiaurės rytų į pietvakarius pailga kalva, kurios viršuje yra taisyklinga keturkampė 50 m ilgio ir 16,5 m pločio aikštė. Kalvos pietvakarių galas baigiasi nuolaidėjančiu ežnugariu, kuris naudotas kaip kelias įvažiavimui, o šiaurės rytų galas lygiai - statmenai nukirstas ir turi 6 m pločio terasę žemiau aikštelės. Šiaurės vakarų šlaite terasė siauresnė - tik 1,5-1,8 m pločio. Tuo tarpu pietryčių šlaite 1,5 m žemiau aikštelės yra 1,8 m pločio terasė ir 1,3 m žemiau kita 1,5 m pločio terasė ir dar 1,65 m žemiau - trečia 2 m pločio terasė, vos 2 m aukštyje nuo gretimo lauko. Taigi, bendras šlaitų aukštis yra 6,5 m, o kalva gana taisyklingos laiptuotos piramidės formos, kuri svetima piliakalniams. Pakraščiai apsodinti gyvatvere, o pavadinimas kilęs iš to, kad čia kabėjęs skambalas - varpas. Taigi, ši kalva ne senovės piliakalnis, o dvarininke fantazijos ir veiklos rezultatas.

Tačiau galimas dalykas, kad šiam Skambalo kalnui padaryti yra sudarytas ankstyvesnis piliakalnis, o ne paprasta kalva.

P a v i r g a i l i a i

Kelmės raj. Tytuvėnų ap.

Kaime laukuose prie ribos su Simaniškių kaimu, kairėje kelio tarp šių kaimų yra ežnugario formos kalva, slėnyje, tarsi prie mažo upelio, kurioje esama senkapio. Kalvelė medžiais neapaugusi, ant jos viršaus stovi kryžius ir supuvęs stogastulpis, viršus kiek iškasinėtas.

Antras senkapis yra apie 0,4 km nuo pirmojo į rytus - šiaurės rytus palaukėje, žemoje vietoje prie nedidelio upelio. Čia taip pat išlikusios kryžių žymės. Pasakojama, kad čia palaidoti sukilėliai.

P e č i u l i a i

Kelmės rajonas

Karklėnuose žmonės pasakoja, kad Peciulių žvyrdubėje randama daug žmonių kaulų ir įvairių radinių. Nuvykus į vietą, paaiškėjo, kad šis žvyro karjeras yra apie 1 km nuo Kaltinėnų - Telšių vieškelio ir Pašilės kelio kryžkelės, kairėje kelio į Pašilę.

Tai didžiulė aukšta kalva, kurios žymi dalis jau išvežta. Kalvos viršuje šalia žvyrdubės yra nedidelių kaime kapinaičių žymės - stovi dar vienas kryžius, matosi buvusių kapinaičių pakraščiu ejęs griovys. Kokie tai buvę radiniai - nepavyko išaiškinti. Tik aišku, kad kaulai ir radiniai rasti už šių kapinaičių matomų ribų. Atrodytų, kad čia bus vėlyvas - XIV-XV a. senkapis. Minimi radiniai „laikrodžiai“ greičiausia yra plekštelinės apskritės segės...

P e t r i k a i č i a i

Kelmės raj. Vaiguvos apyl.

Apie 2 km į šiaurę nuo Pakievių bažnytkaimio yra Petrikaičių kaimas, kuriame minimas „Veselės“ akmuo, atseit suakmenėję vestuvinininkai. Paaiškėjo, kad akmuo jau senokai suskaldytas ir sunaudotas statybai. Nebeliko nei jo aprašo, nei nuotraukos.

P i l t i n ė - B u k a n t i š k ė

Kelmės raj.

Apie 2-3 km nuo Karklėnų į šiaurę yra Piltinės vienkiemis. Jiš įsiterpęs tarp Bukantiškės ir Gerainių kaimų.

Piliakūnis. Kairėje kelio iš Karklėnų į Gerainius yra gana aukšta stambi kalva netaisyklingos formos. Kalvos vakarinis - šiaurės vakarinis galas nuolaidesnis, o pietinis gana status, leidžiasi į slėnį kuriuo teka Lyšupis, o kiek toliau per durpyną - raistą teka Syrupis. Kalva ilgai buvusi ariama, smarkiai deformuota. Kiek statesni yra jos rytinis ir pietinis šlaitai. Ariant kalvą, buvo randama puečių šukių, geležėlių ir kitokių "niekniekių". Išlikęs pasakojimas apie kalvos šlaite buvusias geležines duris, apie buvusią kalne skylę, į kurią įmetus akmenkus,, jie dundėdavo - barškėdavo ridėdami tarsi laiptais žemyn. Čia buvusi tvirtovė, pylę švedai ir t.t.

Dabar kalva neariama. Jos viršūnė apaugusi krūmais, vakarinėje dalyje įsikūrusi sedyba, apsedinta eglaičių gyvatvere.

Aikštelės dydis sunkiai nustatomas, nes kalva deformuota, aikštelė nepastebimai pereina į šlaitus. Todėl tik apytikriai galima spręsti aikštelę buvus apie 25-30 m pločio iš šiaurės į pietus ir apie 65 m ilgio iš rytų į vakarus. Kalvos aukštis nuo pašlaitėje rytų pusėje esančios bales yra apie 12 m.

Visi duomenys - padavimai ir pasakojimai apie radinius liudija čia buvus piliakalnį, kuris dabar jau yra visiškai deformuotas ir sunaikintas. Dar XX a. pradžioje L. Krzyvickis laikė jį suardytu ir deformuotu.

Senkapis.

Į pietus - pietvakarius nuo piliakalnio lauke esą randama žmonių kaulų. Tačiau jokių radinių nerandama. Atrodo, kad čia esama vėlyve senkapis.

Plūsčiai

Buv. Kražių valsčius, Kelmės raj.

Į pietus - pietvakarius nuo Kražių apie 4-5 km atstume, iš Kražių - Jauniškės plente pasukus į dešinę senuoju nebuo-
jamu Stulgių keliu pasiekiami Plūsčiai. Apie 0,5 km nuo buvusio Plūsčių dvarelio į pietus (dešinėje Kražių - Stulgių kelio) yra vadinamoji „pilikė“.

Tai miniatiūrinis piliakalniukas, deformuotas bulviarū-
siais, stovėjęs aukštumos šiauriniame pakraštyje. Šiaurinis šlai-
tas pamažu nuolaidėja į toliau esančią plačią lygumą, iš pietų
- rytų aukštumoje nedidelė bala, tarsi prūdas buvęs, iš kurio te-
kėjęs griovys apjuosė piliakalnio galą. Kalvelė iškyla apie 8 m
virš aplinkinės aukštumos ir viršuje turi apie 14 m ilgį ir 10 m
pločio ovalinę aikštelę.

Atrodo, kad galai, gal iš dalies ir pietryčių šlaitas buvo
sustiprinti pylimais, kurie bulviarūsių deformuoti ir išskleisti
virto rytiniame gale dviem nedidelėmis terasėmis, kurių viena
yra apie 5 4 m aukšč. nuo aplinkinio lauko, o antroji - 1,5-2 m
aukščiau ir apie 2 m žemiau aikštelės.

Aiškesnių gyvenvietės pėdsakų gretimose dirvose nepasisėkė
surasti.

Pūsdivaris

Tytuvėnų(?) apyl. Kelmės raj.

Į šiaurę nuo Pabariukų toliau tęsiasi Pūsdivario kaime

laukai, kuriuose būta pilkapių prie ribos su Padubysiu, esančiu prie Mockaičių - Kelmės kelio ir tilto per Dubysą.

Tačiau ir čia jau nepavyko surasti jokių pilkapių žymių. Matyti, jie bus jau sunaikinti kiek ankčiau, nes niekas iš klaus-tųjų nebeprisimena kur jie buvo ir kaip atrodė.

Dubysės slėnyje, prie šlaito išlikusios žymės nedidelių kaimo kapelių, stovi dar pora medinių kryžių. Jie apie 0,5 km į pietus nuo Padubysio malūno.

S i r v i d a i

Kelmės apyl. ir raj.

7 km nuo Vaiguvės į Kelmę ties buvusiu Sirvidų dvareliu, kairėje vieškelio pusėje, vos apie 150-200 m nuo vieškelio yra kiek piliakalni primenanti kalva, vadinama Kapukais. Ji pailga iš pietryčių į šiaurės vakarus, galai gana nuolaidūs, šonai kiek statesni. Kalva apaugusi krūmais, ypač pietryčių galas ir šiau-rės rytų šlaitas. Aikštelėje dar stovi senas kryžius, kito kry-žiaus liekanos ir akmeninis antkapis su įrašu "MA Stulcinscy, K. Piotroviczowa, A. Penikas U.M.". Kadais viršus buvęs aptver-tas.

Aikštelės ilgis apie 45-50 m, o plotis apie 12 m. Pietva-karių šlaitas turi apie 8 m aukščio.

Kultūrinio sluoksnio žymių nei kalne, nei dirvose apie jį nepastebėta. Galimas dalykas, kad ši kalva ir buvo ankstyvu pi-liakalniu, kuris vėliau paverstas kapinaitėmis. Kalva neužima dominuojančios vietos, nes į pietus nuo jos žemės paviršius ky-la ir yra žymiai didesnė aukštuma.

Skaistgirio miškas

Šaukėnų apyl. Kelmės raj.

Martyno akmuo. Dešinėje vieškelio Ramučiai - Kuršėnai, pravažiavus Kalniškius, prasideda Skaistgirio miškas. Vakariniam jo pakraštyje, gana aukštos kalvos viršuje, tankumyne yra sunkiai surandamas Martyno akmuo. Tai 5,5 x 1,5 m dydžio apie 1 m aukščio riedulys, kurio viršuje beveik centre yra ne labai ryški, negili 36 cm ilgio ir 10-12 cm pločio pėda.

Akmuo mažai kam žinomas. Padavimų - pasakojimų apie pėdą ar akmens vardo kilmės aiškinimų neteko girdėti.

S k o g a l i s

Tytuvėnų apyl. Kelmės raj. "Artojas".

Piliakalniu pavadinta Briedvaižio ežero pietryčių pakraštyje esanti kalva, apaugusi pušynu. Ji pailga iš šiaurės vakarų į pietryčius ir turi 65 m ilgio ir 25 m pločio, gana nuolaidžiais galais. Žmonės ją vadina Jasnagėrka. Visa kalva išvagota apkasais, o šiaurinis - šiaurės rytinis šlaitas - bulviarūšiais. Kultūrinio sluoksnio kalva neturi. Šiaurinis - aukščiausias kalvos šlaitas turi apie 11 m aukščio, o iš kitų pusių šlaitai iki 5-6 m aukščio.

Žmonės jo piliakalniu nelaiko ir nevadina. Nebuvo jis patekęs į piliakalnių sąrašą ir pas P. Tarasenką. Kas ir kada ir kodėl šią kalvą priskyrė prie piliakalnių, lieka neaišku.

S e d k a l n i s

Adomaičių apyl., Kelmės raj.

Apie 1-1,5 km į pietus - pietvakarius nuo Bumbulių Daugvirės kalno nedideliame miškelyje buv. kunigo Skinderio sklype yra Sedkalnio pilkapyno liekanos. Pilkapiai beveik ištiesai sunaikinti statant sėdybų pastatus, kasant pilkapiuose bulviarūsius, sodinant medelius. Dalis pilkapių apaugę eglėmis. Išlikę tik akmenų vainikai arba jų fragmentai su nežymiais sampilo dalimis. Atrodo, kad dalis pilkapių stovėję vienas greta kito arba gal būt netgi jungėsi vienas su kitu. Tačiau šį spėjimą gali patvirtinti tik kasinėjimai.

Bendrai pilkapyno stovis baisus. Iš buvusių 25-30 pilkapių, atrodo, sveikesnis liko tik 1 pilkapis, o kitų yra tik dalelės. Tačiau būtina šias liekanas ištirti ir sudaryti bent buvusio pilkapyno planą. Gal būt dar atsiras ir vienas - kitas radinys.

Š e d u v i š k e

Lielių apyl. Kelmės raj. Laugaliu taryb. ūk.

Dubenuotas akmuo. Šeduviškės kaime gyventojų Zavelskio

Jono sėdyboje prie svirno guli plokščias 1,2 x 0,7 m dydžio akmuo vietoje laiptu užlipimui ant prieklėčio. Akmuo esąs pargabentas iš dirbamo lauko, esančio nuo sėdybos į pietus. Akmens viršus dabar kiek išgaubtas, o apatinė pusė plokščia.

Plokščiojoje - lygiojoje akmens pusėje apie 40 cm nuo jo vieno galo yra 17 cm skersmens ir apie 20 cm gylio duobutė.

Pėduotas akmuo

Į pietryčius nuo Zavelskie Jono sodybos yra sekanti Dobrevolskie sodyba. Nuo jos į rytus ganyklose, akmenuotame lauke per alksnyną teka mažytis Šepetys - upelis. Jo kairiajame krante esąs nedidelis akmuo (3 m ilgio ir apie 1,2 m aukščio), o nuo jo už kokių 15-20 m turėtų būti nedidelis akmuo su dviem iškaltais pėdomis.

Tačiau akmens mums niekas neparodė, o patys nesugebėjome alksnyne tarp apsamanėjusių akmenų surasti.

Piliakalnis

Šeduviškių (kartais ir Šankių) piliakalniu vadinama pietvakariniame kaime pakraštyje tarp balų nuešaliai stovinti stambi natūrali, krūmais apaugusi kalva. Žmonių pasakojimais ji buvusi aukštesnė, statesniais šlaitais, sunkiai įkopiama, o viduje jos įdubimas buvęs mažesnis.

Dabar kalva turi tik 8-9 m aukščio virš aplinkinių pelkių. Nuolaidžiausi kalvos galai, stačiausias yra pietinis šlaitas. Jos ilgis rytų - vakarų kryptimi viršuje yra apie 40 m, o plotis apie 23 m. Vidus iš tiesų kiek įdubęs. Įdubimas turi apie 15 m skersmens, bet jis labiau pastebimas žiūrint iš pietų pusės, nes čia kalvos kraštas aukščiausiai iškyla virš to įdubimo.

Iš tiesų kalva, atrodo, natūrali, vargu ar žmogus yra pridėjęs savo ranką prie jos formos. Jos pietinis kraštas aukščiausias, nors iš tos pusės pelkės plačiausios ir jis sunkiausiai pasiekiamas. Kultūrinio sluoksnio pėdsakų nepastebėta.

Kalvą smarkiai ardo usuriniai šunes.

Š i l g a l i s

Pašilės apyl. ir kolūkis, Kelmės raj.

Kaimo laukuose, netoli ribos su gretimu Tomkių kaimu, šalia pelkėtos lygumos, per kurias teka Ringio upelis yra kalva, vadinama pilike. Ji stovi dešiniajame Ringio krante. Apie 1,5 km į šiaurę nuo jos už pelkių matosi Tomkių Gediminkalnis. Iš pietryčių pusės šalia piliakalnio kolūkie karvių ferma.

Tai natūrali krūmais apaugusi kalva iš visų pusių gana vienodai nuolaidėjančiais šlaitais. Viršuje yra apie 14 m ilgio iš šiaurės rytų į pietvakarius aikštelė. Jos plotis - apie 10 m šlaitai apie 6,5-7 m aukščio.

Kalvos pietinėje - pietrytinėje pašlaitėje yra nedidelis tarsi tvenkinys.

Kultūrinio sluoksnio kalvelės viršuje nėra. Aplink dirvo-
nuojančiuose laukuose kultūrinį sluoksnį pastebėti buvo sunku.

Š i l o P a v e ž u p i s

Kelmės raj. Šaukėnų ap.

Apie 8 km į pietus - pietryčius nuo Šaukėnų, į šiaurę nuo buvusio Šilo Pavėžupio palivarko pastatų, valstybinio miške pakraštyje yra kalva vadinama Gaidžiakalniu ir įrašoma dažnai į piliakalnių sąrašus. Pasiekiamo vieta iš Šaukėnų - Kelmės vieškelio (senoje) pasukus į kairę apie 1 km.

Gaidžkalniu vadinama nedidelė natūrali kalva su viršuje esančia apskrita 23-25 m skersmens aikštele. Ji kiek primena piliakalnį, tik šlaitai labai žemi, nuolaidūs, vos 2-4 m aukščio.

Žemiausias yra šiaurinis šlaitas, galimas dalykas, kad čia aikštelės krašte buvęs pylimėlis.

Kalvą kerta beveik rytų - vakarų kryptimi einanti kvartalinė linija. Kalnas neardomas, apaugęs pušimis.

Kalno pavadinimas aiškinamas, pasakojimu, kad seniau girdėdavę ant šio kalno giedant gaidžius. Pilale jo niekas nevadina, nelaikomas supiltu. Taigi, kalva greičiau turėjusi kokią tai apeiginę prasmę.

T o l u č i a i, Tytuvėnų apyl.

Dubenuotas akmuo.

Kairėje kelio Tytuvėnai - Šiaulėnai, buvusioje Simučio sodyboje guli vienu lygesniu 90 x 70 cm dydžio šonu akmuo. Jo centre yra apie 20 cm skersmens ir 15 cm gylio duobutė. Jis atvilktas į sodybą iš gretimo lauko.

Kitas panašaus dydžio akmuo su dubeniu centre buvęs rastas lauko pakraštyje į pietus nuo sodybos prie slėnio, kuriuo kadaise tekėta mažo upelio. Tačiau jis atsidūrė iš laukų surinktų akmenų krūvose ir nebeįmanoma jį surasti.

Tolučiai yra apie 4 km į šiaurės rytus nuo Tytuvėnų.

T o m k i a i

Archeologinių paminklų sąrašo Kelmės rajone buvo įrašytas šalia buvusio Tomkių dvaro esanti kalva, vadinama Gediminkalniu. Iš tiesų tai stambi aukšta kalva šalia gana plačių pelkėtų lygumų. Ji nuo seno ariama, neturi kultūrinio sluoksnio, nėra apie ją jokių piliakalniams būdingų padavimų ir jos piliakalniu žmonės nelaiko.

B u r n i š k ė s

Buv. Kražių valčius, Kelmės raj.

Dešinėje kelio Kražiai - Nemakščiai kaime yra keletas stambių aukštų kalvų, kurių daugumas nedirbamos, apaugusios mišku. Kultūros paminklų sąrašuose čia įrašytas piliakalnis, tačiau iš vietinių gyventojų mums niekas negalėjo nurodyti šiame kaime piliakalnio. Visi žino gretimo kaime - Papiliakalnio ir Plusčių pilis, o pas save tvirtina neturį...

T o l i š i a i

Vaiguves ap. Kelmės raj.

Apie 0,5 km nuo Vaiguves invalidų namų, aukšteje ariamoje kalvoje, kuri kadaise buvo Radzevičiaus Jozze lauke, yra senkapis. Tolišių kaime vardas baigia išdilti iš žmonių atminties.

Kalvos viršūnėje ~~pūk~~ paliktas kelių metrų skersmens sklypelis neariame lauke, tarsi simboliškas buvusių kapinaičių atminimas. Greta šio sklypelio iš rytų pusės dar ilgai buvę akmenų vainikai. Jie nuardyti. Matyti, tai paskutinės žymės buvusių pilkapių.

Ariant aplinkinį lauką nuo seno randama įvairių radinių. Keletas iš jų dar prieš antrąjį pasaulinį karą pateko į "Aušros" muziejų.

Stebint ariamą lauką atrodo, kad nuo neariame plotelio į vakarus yra išlikę vėlyvų degintinių kapų žymės - sudegusių kaulų trupiniai, angliukai, čia rastas vėlyvos sudegusios ~~li~~tes apskrites segės fragmentas. Tuo tarpu rytinėje kalvos dalyje yra buvę pilkapiai ir tur būt ankstyvesni kapai.

Į pietus nuo kalvos toliau eina slėnys, kuriuo teka Knitujos upelis.

U ž v e n t i s

Kelmės raj.

Vakariniame miestelio pakraštyje, ties Kolainių gatvės posūkiu, dešinėje kelio į Kolainius yra gana stačiais šlaitais, kiek aukštesniu vakariniu galu kalva, vadinama „Vokytkaپیو“. Šis pavadinimas vėlyvas, nes ant kalvos įrengtos protestantų - vokiečių kapinės. Dar ir dabar stovi keli geležiniai kryžiai, cementinis antkapis. Kai kas spėja čia buvus piliakalnį. Tik kapinės deformavusios kalvą ir senasis pavadinimas buvęs nustelbtas naujoje.

Kalva yra toliau į vakarus einančios aukštumos pakraštyje. Į pietus ir rytus toliau plyti žemumos, o iš šiaurės negili dau-ba tarsi griovys skiria nuo gretimų aukštumų.

Kalvos rytinis šlaitas apie 9,5 m aukščio, o vakarinis apie 6 m. Pačios aikštelės ilgis apie 20 m ir plotis 13-14 m. Aikštelė deformuota, perėjimas į šlaitą neryškus, nes kapų duobių kasimas deformavo ją.

V a i g u v a

Kelmės raj.

Akmuo su įrašu. Apie 800 m į šiaurės vakarus nuo Vaiguves miestelio ir apie 300 m nuo vieškelio Vaiguva - Užventis į dešinę, tarp ariamų laukų pakrūmėje guli apie 2,3 x 1,4 m dydžio akmuo. Jo plekščias viršus pasuktas į pietryčius ir viršuje iškaltas 55 x 55 cm dydžio kryžius, kurio galuose yra 5-9 cm ilgio

skersiniai. Žemiau kryžiaus iškalta skaitlinė 1769 ir raidės G S Z, o dar žemiau raidės T B. Skaitlinės ne visai vienedos, turi 24-30 cm aukščio.

Šalia iš pietų pusės (tarp akmens ir vieškelio) apie 100 m atstume yra kapinaitės apaugusios stambiais medžiais.

V a i t k a i č i a i

Tytuvėnų(?) apyl. Kelmės raj.

12-me kilometre nuo Tytuvėnų, kairėje vieškelio į Saulėnus pusėje, apie 0,5 km atstume nuo kelio ir apie 300 m nuo Karpino Antano sodybos, tarp ariamų laukų yra paliktas neariamas 34 m ilgio ir 20 m pločio sklypelis - kalvelė, iškylanti apie 2 m virš lauko. Kalvelėje matosi greta vienas kito dviejų pilkapių akmenų vainikai. Vienas iš jų turi 7 m skersmenį, o kitas - apie 6 m. Sampilų jau nėra. Greičiausiai seniau ir jie buvo ariami.

Didesnioje pilkapių vainike rytiniame pakraštyje apie 40 cm skersmens akmenyje yra tarsi iškalta vaiko pėda. Ji apie 1,5 cm gylio ir 9 cm ilgio bei 4 cm pločio.

Greta pilkapių kalvelės pakraštyje buvęs kasamas žvyras ir rasta žmonių kaulų. Matyti pilkapiai anksčiau užėmė didesnę plotą, o gal čia šalia pilkapių buvo ir vėlyvesnių kapų.

V e r p e n a

Kelmės raj.

Nuo buvusio Verpenės dvaro į pietvakarius yra vadinamas Čigonkalnis arba Pagonkapis. Tai kalvelė, kurioje esą randama

žmonių kaulų ir įvairių ginklų. Savaimė aišku, ten vaidendavosi - baidydavo. Dabar kalvelė apsedinta pušaitėmis, neardoma, radi- nių pas gyventojus neišlikę. Senkapis yra kairėje kelio Verpena - Gineikiai.

Pravažiavus buvusioje Verpenos dvare miškelį Gineikių link, tuoju už miškelio yra buvęs tvenkinys, kurio pylimui panaudota pailga natūrali smėlinga kalvelė. Kalvelėje gausu žmonių kaulų. Buvę randama ir senienų. Tačiau kokios jos neaišku. Dabar fak- tiškai kapinynas beveik ištiesai sunaikintas iškasinėtomis du- bėmis. Greičiausiai tai bus buvęs vėlyvas - XIV-XVII a. senka- pis. Jis yra apie 150 m į kairę nuo kelio Verpena - Gineikiai.

V i s g a i l i a i

Tytuvėnų apyl. Kelmės raj.

Ožnugaris (piliakalnis ?)

Apie 6,5 km nuo Tytuvėnų į vakarus, dešiniajame Gryžuves upelio krante, giliame slėnyje priešais Mosteikių kaimo gyven- tejos Paulauskienės Onos sodybą yra ilga savotiška kalva, vadi- nama „ožnugariu“. Jo dalis iškyla kiek aukščiau ir turi viršuje pailgą netaisyklingą aikštelę 27 x 11 m dydžio. Ji 5-6 m aukšty- je virš upės.

Aikštelė neturi kultūrinio sluoksnio, neturi jokių įtvir- tinimų. Nepastebime čia jokių žmogaus veiklos pėdsakų, Piliakal- niu vietiniai gyventojai jo nelaiko.

Todėl į kultūros paminklų sąrašą jis netraukiamas.